

Проф. др Никола Шпирић

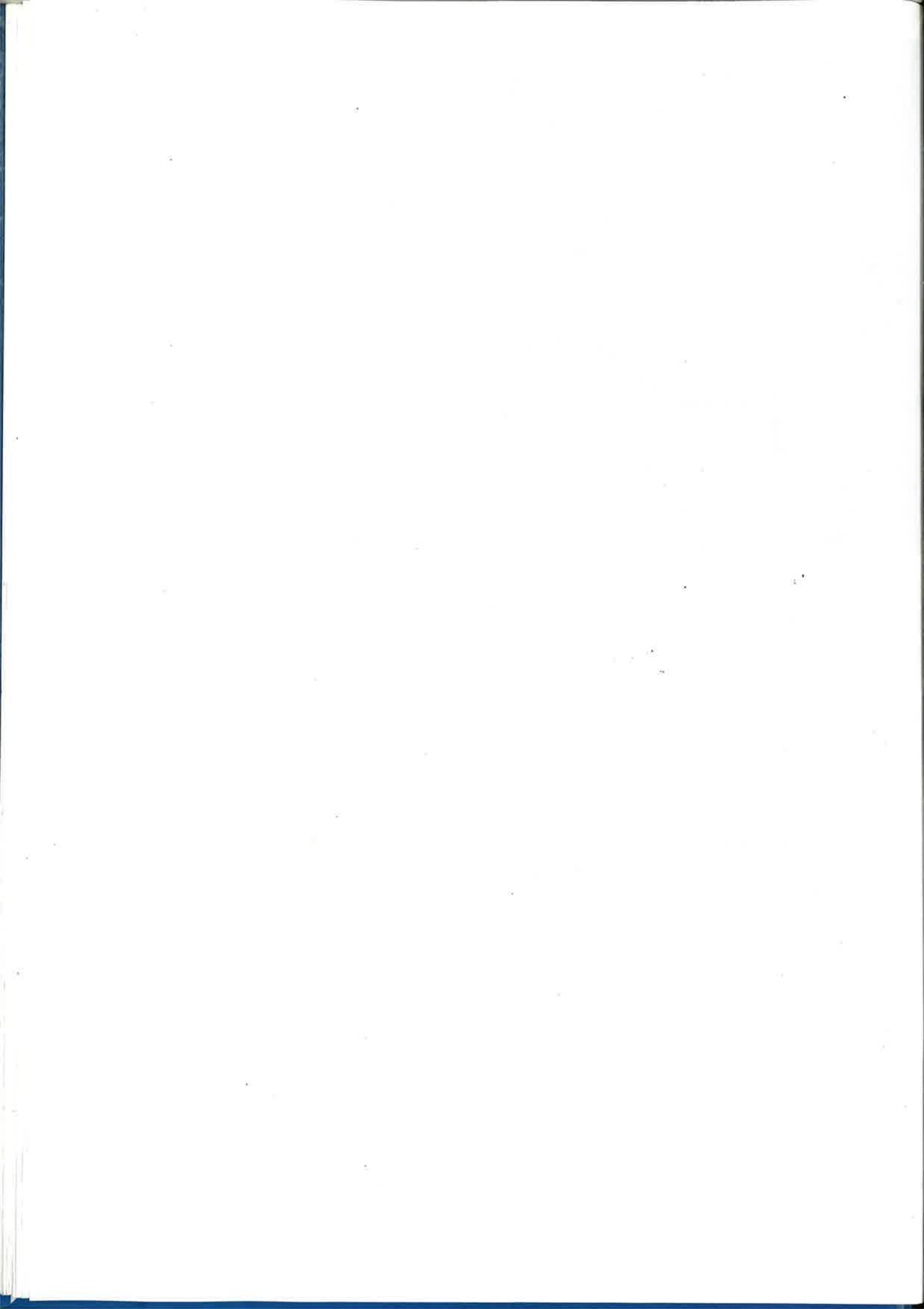
ЕВРОПСКА УНИЈА - СВЈЕТСКА ЕКОНОМСКА И ПОЛИТИЧКА СУПЕРСИЛА

Резиме [39]

1. Битне развојне карактеристике земаља, чланица Европске уније [39]
2. Европска унија - прва трговинска сила свијета -
- партнерство и ривалство са САД и Кином [44]
 - 2.1. Спољнотрговински односи ЕУ са САД - Партнерство и ривалство [44]
 - 2.2. Трговина ЕУ и Кине као новог свјетског економско-политичког играча [48]
3. Европска унија - свјетска политичка сила мултиполарног свијета [50]

Литература [52]

Закључак [52]

*Политика је као сфинга из басне:
прождире све оне који не ријеше
њене загонетке.*

Antonie Rivarol

Резиме

Савремена Европска унија као интеграција 25 земаља чланица је према свим показатељима и критеријумима економске и војнополитичке снаге истинска свјетска суперсила. Током даљњих процеса интеграције Европе "по ширини" и "по дубини" она ће се све више исказивати у тој улози. ЕУ је већ одавно прва свјетска трговинска суперсила. Она то постаје и у свим осталим економским областима. Током економске врши се истовремено и процес политичке хомогенизације. То су неминовни и неумитни процеси повезаности и међузависности економије и политике. Отуда се ЕУ све више указује као логичко историјско рјешење "политике као Сфинге".

Кључне ријечи: интеграције, политичка хомогенизација, развојне карактеристике, трећи свијет, партнерство, ривалство, мултиполарни свијет, Европска унија

1. Бићне развојне карактеристике земаља чланица Европске уније

Развојне карактеристике појединих земаља чланица ЕУ могу се сагледати, прије свега, увидом у статистичке податке величине територије и становништва, величине БНП (укупно и по становнику), извоза и увоза, стопе незапослености, као и низа других структурних, производних, климатских, културних, политичких и религијских показатеља.

Најбитније (елементарне) развојне карактеристике појединих земаља чланица ЕУ, а тиме и Уније у цјелини, показују подаци из следеће табеле:

Табела 1. Статистички показатељи за 25 земаља чланица ЕУ*

Р.Б.	ДРЖАВА	ПОВР- ШИНА (км ²)	СТАНОВ- НИШТВО (хиљада)	ЕТНИЧКЕ ГРУПЕ (%)	ГЛАВНИ ГРАД БРОЈ СТАНОВ.	БНП милрд. УС\$	ДОХ. ПО СТАНОВ. УС\$	ИЗВОЗ милрд. УС\$	УВОЗ милрд. УС\$	НЕЗАПО- СЛЕНОСТ (%)
1.	Аустрија	83.850	8.070 (2002)	90% Германи	Беч 2,1 мил.	217 (2001.)	26.765 (2001.)	70 (2001.)	74,4 (1996.)	3,9 (2002.)
2.	Белгија	30.500	10.264 (2002)	55% Фламанди 35% Валонци	Брисел 996 000	279 (2001.)	27.178 (2001.)	171 (2001.)	175 (2001.)	6,7 (2001.)
3.	Чешка Република	78.864	10.260 (2004)	94% Чеси 3% Словаци	Праг 1,3 мил.	143 (2001.)	13.990 (2001.)	30 (2001.)	39 (2001.)	8 (2001.)
4.	Данска	43.070	5.334 (2002)	Данци	Копенхаген 1,5 мил.	147 (2001.)	27.600 (2001.)	43 (2001.)	46 (2001.)	4,2 (2000.)
5.	Естонија	45.100	1.377 (2002)	61% Естонци 30% Руси	Талин 490 000	13,7 (2001.)	10.060 (2001.)	4,2	6,5	7
6.	Финска	338.145	5.178	93% Финци 6% Швеђани	Хелсинки 520 000	129	24.990	42,9	39	9
7.	Француска	547.026	59.453	90% Французи	Париз 9,5 мил.	1427	24.223	321,3	325,7	9,2
8.	Грчка	131.944	10.623	98% Грци	Атина 3 мил.	147	16.500	9,1	28,5	10
9.	Ирска	70.280	3.841	Келти (већина) Бнглезии (мањина)	Даблин 1,2 мил.	113	29.860	82,5	50,6	4
10.	Кипар	9.521	790	78% Грци 18% Турци	Никозија 200.000	15,7	20.820	1,4	6,3	2,3
11.	Летонија	64.500	2.400	52% Летонци 34% Руси	Рига 890.000	16,7	7.045	2,4	4,4	7,7
12.	Литванија	65.200	3.690	80% Литванци 9% Руси	Вилњус 600.000	26	7.106	4,3	6,5	7,3

Р.Б.	ДРЖАВА	ПОВР- ШИНА (км²)	СТАНОВ- НИШТВО (хиљада)	ЕТНИЧКЕ ГРУПЕ (%)	ГЛ. ГРАД БР. СТАНОВ.	БНП (млрд. УС\$)	ДОХ. ПО СТАНОВ. УС\$	ИЗВОЗ млрд. УС\$	УВОЗ млрд. УС\$	НЕЗАПО- СЛЕНОСТ (%)
13.	Луксембург	2.586	442	Келтско-француска и њемачка	Луксембург 100.000	22	50061	9,1	12,9	2,5
14.	Мађарска	93.030	9.917	90% Мађари 4% Роми	Будимпешта 2,1 мил.	124	12416	29,9	33,9	5,8
15.	Њемачка	357.050	82.007	92% Њемци 7,7% имигранти	Берлин 3,5 мил.	2062	25103	570,2	492,5	8,1
16.	Пољска	312.677	38.577	98% Пољаци	Варшава 1,7 мил.	349,8	9051	31,7	51,8	19
17.	Португалија	92.080	10.033	Португалци	Лисабон 2 мил.	173	17290	23,8	37,9	4,2
18.	Словачка	49.014	5.400	86% Словаци 11% Мађари	Братислава 500.000	6,7	11243	12	14,7	19
19.	Словенија	20.251	1.978	91% Словенци 7% Срби и Хрвати	Љубљана 450.000	34,5	17367	9,2	10,1	12
20.	Шведска	449.964	8.833	90% Швеђани 2% Финци	Штокхолм 1 мил.	215	24275	74	69	5
21.	Шпанија	504.782	39.921	72% Шпанци 16% Каталонци	Мадрид 3 мил.	768	19472	108,9	142,6	13
22.	Велика Британија	244.046	59.540	Енглези, Шкоти, Ирци, Велшани	Лондон 7 мил.	1.404	2509	268,5	322,8	5,1
23.	Малта	316	392	Малтежани	Ла Валета 34.000	6,7	17270	3,2	4,5	4
24.	Холандија	34.000	15.930	96% Холанђани	Амстердам 1,5 мил.	408	25650	228,8	206,9	2,4
25.	Италија	301.230	57.503	98% Италијани	Рим 3 мил.	1.363	23620	240,7	230,7	9

* Табеле су сачињене према "Државе света 2003." - ново и допуњено издање статистичке енциклопедије, Душана Остојића, No Limit Books, 2003.

Подаци из табеле показују да постоје врло велике разлике између земаља чланица ЕУ по свим "развојним карактеристикама", почевши од величине територије и становништва па до степена економске развијености. Пада у очи да (послије Малте) Луксембург као најмања земља чланица ЕУ има највиши доходак по глави становника (преко 50.000 УСА долара), а што је преко седам пута више од Летоније и Литваније које имају најнижи доходак по глави становника међу земљама ЕУ (око 7.000 УСА долара).

Њемачка, Француска и Велика Британија имају доминантну улогу у ЕУ. Ове три земље учествују са преко 44% у укупном становништву и са преко 54% у БНП Уније.

Током ширења ЕУ, односно пријема нових чланова, јачала је и њена улога у свјетској привреди и трговини. Примјетно је да је током пријема 10 нових земаља у 2004. години дошло до знатно већег територијалног проширења и повећања броја становника него повећања БНП и извоза ЕУ. То показују и подаци из табеле:

Табела 2. Допринос земаља током проширења ЕУ у повећању становништва, површине, ГДП и извоза (у периоду од 1973. до 2004. године).

Проширење ЕУ	Датум	Становништво	Површина	ГДП	Извоз
од 6 на 9	1973.	25	22	20	21
од 9 на 12	1981-86.	18	31	9	3
од 12 на 15	1995.	6	27	7	9
од 15 на 25	2004.	15	19	5	6

Извор: Revue Elargissement, Paris, MINEFI - DREE / Trespr, No. 37.

Очигледно је да предстоји сложен и дуг процес хомогенизације ЕУ по свим основама и карактеристикама. Начин остварења економске и социјалне кохезије дефинисан је Римским уговором (члан 130А, Б, Ц, Д, Е). Тако члан 130Ц дефинише да "Европски фонд за регионални развој доприноси исправљању главних регионалних неједнакости у Заједници учешћем у развоју и структурном прилагођавању региона који заостају у привредном развоју као и преобраћају индустријских региона са превазиђеном привредном структуром".

Без обзира на све разлике између земаља чланица ЕУ према свијету и земљама свијета наступа као јединствена организација, прије свега по економском, али и по другим питањима у складу с донесеним уговорима Уније.

Приликом разматрања развоја свјетске привреде најчешће се пореди "тријада", односно развој и тенденције кретања економија САД, Јапана и ЕУ.

Детаљнији преглед односа "тријаде" пружају подаци из табеле:

Табела 3. ЕУ у односу на САД и Јапан

	Површина (мил. км ²)	Становништво (милион)	БНП (2000) (милрд \$)
ЕУ - 25 земаља	3,929	455	8.879
САД	9,629	278	10.620
Јапан	0,378	127	5.162

На САД отпада готово трећина свјетског БНП. Крајем 2000. године на ЕУ, гдје живи свега 6,5 % свјетског становништва, отпадало је 30% свјетског БНП, 20% свјетског извоза роба и 19% свјетског увоза. Ако се томе дода и унутрашња међудржавна трговина онда се учешће ЕУ у свјетском извозу и увозу повећава на 40% у извозу и скоро 38% у увозу. Примјетно је да се после 1980. године значајно смањује учешће ЕУ у свјетској трговини. Међутим, у том периоду суштински се повећава трговина унутар ЕУ и то са 50 на око 65% укупног извоза и са 46 на 64% увоза.

Римским уговором (чланови 110-116) регулисани су основни принципи општетрговинске политике ЕУ и представљају темељне основе за анализу спољнотрговинских односа ЕУ. Током продубљења интеграције заједничке институције преузимају све више компетенција од националних органа. На нивоу ЕУ доносе се опште заједничке царинске тарифе, нетарифне баријере, квоте на увоз у ЕУ и низ других техничких и еколошких баријера (јединствени стандарди).

Политика Европске уније према Јапану садржи три принципијелна елемента:

1. Тражење већег отварања унутрашњег јапанског тржишта, посебно за индустријске производе и прехрамбене прерађевине, али и за банкарство и финансијске услуге;
2. Комисија помно прати извоз Јапана на тржиште Заједнице у неким осјетљивим производима, како би могла брзо и одлучно да реагује на било какву појаву некоректног трговинског поступка са стране јапанских извозника;
3. Заједница настоји да оствари виши ниво сарадње и кооперације са Јапаном, посебно у подручјима као што су наука и технологија, али и у домену индустријске производње. Заједница настоји да подстакне јапанску индустрију да инвестира на тло Заједнице, да производи "на лицу мјеста", као домаћа индустрија, умјесто да се искључиво ослања на извоз готових производа.

У свјетским размјерама Европе и УН знатно заостају у односу на САД превасходно у области научноистраживачког рада, а посебно у области медицине, физике, хемије и економије. То се могло примијетити и приликом додјељивања Нобелових награда за 2004. годину, 10 децембра 2004. године. Од укупно десет награда седам је отишло у САД. Хроничари су забиљежили да је у првој половини XX вијека већина Нобелових награда остајала на Старом континенту. А онда се десио преокрет.

Статистика каже да су од 1901. године, када је почео да се примјењује тестамент Алфреда Нобела, додијељене укупно 672 награде. Американцима су припале 284, односно 42,2% признања. Доминација Американаца је, заправо, почела од средине прошлог вијека.

Према шведским подацима, од 1901. до 1925. године Европљани судобили 74% Нобелових награда. После Другог свјетског рата десио се и обрт: у последњих 25 година прошлог вијека свега 23%.

Научна открића су уско повезана са средствима која се улажу у научноистраживачки и развојни рад. Предност САД није случајна када се има у виду да Америка сваке године за истраживања одвоји 270 милијарди долара - 150 милијарди више него Европа.

Сваке године сели се око 90000 европских научника преко Атлантика. Они завршавају на америчким универзитетима, институтима и компанијама. Они све чешће добијају Нобелову награду.

С друге стране Европа покушава, у исто вријеме, да привуче научнике из Азије и земаља "трећег свијета". Планира и да за трећину повећа издвајања за научна истраживања. "Европљани су се од шездесетих година усредсредили углавном на практичну примјену већ откривеног, док Американци трагају за новим проналасцима у медицини, физици, хемији. А да би се у тим областима добила Нобелова награда, треба открити нешто ново" (Бертил Андерсон, извршни директор Европске научне фондације, која обједињује рад у ЕУ).

2. Евројска унија - прва трговинска сила свијета - партнерство и ривалство са САД и Кином

Европска унија је највећа трговинска сила на свијету. У тој области она наступа "једна држава". Током процеса интеграције, а нарочито након потписивања Римског уговора Унија је добила ексклузивно право утврђивања трговинске политике свих земаља чланица. Ова политика омогућује да се најважније одлуке у домену спољнотрговинске политике доносе већином гласова у Савјету министара, а Комисија даје широка овлашћења у преговарању са спољашњим партнерима.

Уговором из Нице измијењен је члан 113 Римског уговора који се односи на трговинску политику, тако да нови члан 133 под тачком 1 гласи: "Заједничка трговинска политика се заснива на јединственим начелима, прије свега у погледу измјена царина, закључивања царинских и трговинских споразума, изједначавања мјера либерализације политике извоза, као и мјера трговинске заштите, као што су оне које треба донијети у случајевима дампинга и субвенција".

Најзначајнији спољнотрговински партнери ЕУ су САД и Кина. Међутим, у наредном периоду треба очекивати убрзани развој партнерских односа ЕУ и Русије у свим областима.

2.1. Спољнотрговински односи ЕУ са САД - партнерство и ривалство

Спољнотрговински односи између САД и ЕУ су врло специфични. Они су партнерски у односу на трећи свијет, а у међусобним односима су конкурентски. То је условљено низом фактора. Прво, то су односи два најближа војнополитичка савезника, а што условљава одговарајуће облике и приоритете економске производње и сарадње од општег војнополитичког интереса. Друго, то су односи између најразвијеније и засад једине "суперсиле" САД и низа блиских војно-политичких савезника, од којих ни један појединачно не претендује на глобалну улогу у свјетској политици. Треће, то су односи потенцијално развијених економских партнера у којима ЕУ настоји да достигне и престигне САД.

Спољнотрговински односи између САД и ЕУ одвијају се у политичким и војним оквирима НАТО пакта. У децембру 1990. године донесена је "Декларација односа

САД и ЕУ". Према тој декларацији њихова економска сарадња треба да се усмјери на либерализацију узајамне трговине, те примјени правила СТО у области спољне трговине робом и услугама на вођење антимонополске политике, на област стандардизације, високе технологије и телекомуникација.

Табела 4. Темпо раста извоза и увоза САД с најважнијим спољнотрговинским партнерима у периоду 1980-2000. године (%)

	Канада	ЕУ	Мексико	Кина	Просјечан год. раст
Извоз у САД	11,1	10,9	14,8	27,9	10,4
Увоз из САД	10,6	7,2	12,7	9,7	8,7

Подаци из табеле показују да је у двадесетогодишњем периоду (1980 - 2000) САД са свим својим главним спољнотрговинским партнерима имао знатно веће стопе раста увоза него извоза. То се посебно односи на Кину, која је имала 2,5 пута већу стопу свог извоза у односу на просјечну стопу раста. ЕУ такође има знатно већу стопу извоза у САД (10,9%) у односу на увоз из САД (7,2).

Најзначајнији спољнотрговински партнер за ЕУ су САД, а за САД земље НАФТА-е.

Табела 5. Интеграционе групације - спољнотрговински партнери САД, 2001. год.

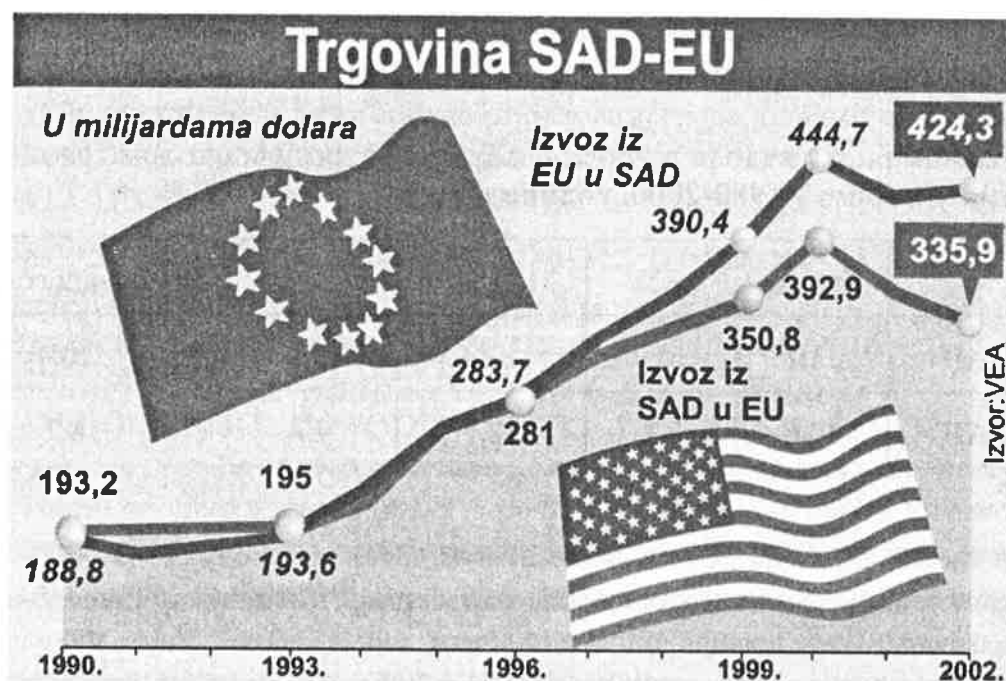
	СВЕ ЗЕМЉЕ	НАФТА	ЕУ	АСЕАН	АМЛАТ*
Укупан обим спољне трг. САД (мил.\$)	2180416	702481	420737	148910	396385
Учешће у укупној трг. САД (%)	100	32,2	19,3	6,8	18,2

*АМЛАТ - 20 земаља Јужне и Централне Америке (сем Мексика)

Подаци из табеле показују да у спољној трговини САД, посматрајући регионалне економске групације, прво мјесто заузимају земље НАФТА-е и то знатно више од земаља ЕУ (32,2 : 19,3).

САД у трговини са ЕУ имају све већи спољнотрговински дефицит, а нарочито после 1996. године.

Графикон 1. Илустрован преглед трговине САД - ЕУ

Као што се види на графикону, САД су у периоду од 1990. до 1993. године остваривале суфицит у трговини са ЕУ (око 2 млрд.\$), а затим је у току следеће три године (1993. - 1996.) ЕУ остваривала незнатан суфицит, а након тога па све до краја 2002. године све већи суфицит, када је износио преко 88 милијарди долара. Штавише, овај високи суфицит је остварен поред опадања трговине између САД и ЕУ после 2000. године, а нарочито почетком припреме инвазије САД и Велике Британије на Ирак.

Захваљујући привилегованом положају долара у свјетским односима Американци значајан дио домаћих проблема и дефицита рјешавају и сумирају "преко туђих леђа". Тако, према неким промјенама, од укупно емитованих новчаница у САД у износу око 700 милијарди долара, чак је 40%, а можда и читавих 70% ван Америке. Може се претпоставити какве би поремећаје у америчкој привреди изазвао талас повратка долара из свијета. Ако би се смањио интерес странаца да држе америчку валуту, они би за своје доларе куповали робу у САД, што значи да би дошло до прилива новца и одлива робе. Зато Американци настоје свим силама да одрже привилеговану позицију долара у свијету.

"Сама чињеница", пише проф. Предраг Јовановић Гавриловић, "да се долар користи за кредитне трансакције између неамериканаца омогућавала је Американцима да живе спокојно уз дефицит платног биланса. Тиме што странци држе доларска потраживања на својим рачунима и не троше их за куповину америчке робе, они заправо финансирају платнобилансни дефицит САД. Смањује се и притисак на монетарне резерве. Захваљујући томе што долар игра улогу свјетског новца, Американци имају снажну полугу којом могу утицати на кретање у свјетској привреди"¹.

У трговинским односима између ЕУ и САД све су чешћи спорови пред Свјетском трговинском организацијом (СТО). ЕУ се жалила СТО на САД због њихових Антидампишких аката (неки су донесени још 1916. године), а СТО је 2000. године

¹ Др Предраг Јовановић Гавриловић: Међународно пословно финансирање, Београд 2004.

закључила да је по правилима свјетске трговине да се на дампинг цијене одговори подизањем царина, а нипошто још и додатним новчаним пеналима који су, међутим, у застарјелом америчком антидампинг пропису зацртани.

Треба се подсјетити да је прво дошло до "Кокошијег рата" током 60-их година (због посљедица које је увођење варијабилних увозних дажбина у ЕЗ имало на извоз кокошијег меса из САД), да би се наставило неслагањем око ограничавања увоза челика из ЕЗ у САД, а у новије вријеме око рестрикција у ЕЗ на увоз америчког меса које садржи хормоне, и узајамним оптужбама око субвенција авио - индустријама и пољопривреди. Нема сумње да ће спорова бити и у будуће, али је питање како ће се они разрјешавати.

С друге стране, САД су тужиле ЕУ Свјетској трговинској организацији због наводних незаконитих субвенција "Ербасу". Евидентно је да Европски концерн за производњу ваздухопловне и свемирске опреме (ЕАДС) посљедњих година биљежи одличне пословне резултате. Највеће заслуге за то има онај дио концерна који производи путничке авионе. Европски произвођач путничких летилица успио је да у оштрој свјетског конкуренцији "освоји" више од 50% свјетског тржишта и тако потисне на друго мјесто доскора неприкосновени амерички "Боинг". "Боинг" је тешко примио овај пословни неуспјех па се обратио за помоћ америчкој влади. Америчка влада је хитро поднијела тужбу Свјетској трговинској организацији (СТО) тврдећи да "Ербас" годинама добија огромне новчане субвенције.

ЕУ тврди да је помоћ "Ербасу" била у складу с прописима Свјетске трговинске организације и да европски концерн уредно отплаћује кредите које је добио за развој авио-индустрије. И не само то, у централи ЕУ у Бриселу тврде да је "Боинг" заправо једини "грешник" јер годинама прима од америчке државе огромну финансијску помоћ. Према подацима Европске уније, амерички произвођач је од 1993. године, скривеним каналима, добио од америчке државе око 23 милијарде долара.

"Ербас" и "Боинг" посљедњих година воде огорчену борбу за превласт на свјетском небу. У овом надметању европски произвођач је у налету који озбиљно брине централу "Боинга" у Свијетлу. Све више свјетских авиокомпанија одлучује се да своје ваздушне флоте појача европским "Ербасовима". Тренутно чак 19 компанија из Европе, Азије и САД превози путнике искључиво "Ербасовима".

Американци и Европљани надмећу се за сваки дио свјетског неба, посебно су у жижи велика тржишта као што је кинеско. "Боинг" нуди Кинезима нови "дримлајнер", путнички авион с 217 мјеста, док је "Ербас" све карте бацио на циновски "А380" који може да превезе 555 путника.

"Боинг" и "Ербас" различито виде развој кинеског тржишта. Амерички произвођач сматра да ће Кинези, у наредних 20 година, купити 2300 авиона у вриједности око 200 милијарди долара, док су европске процјене нешто скромније и говоре о највише 1300 нових авиона.

Стручњаци очекују да ће судар "Боинга" и "Ербаса", наредних година, попримити још оштрије размјере.

Још прије америчке војне интервенције (окупације) Ирака шеф француске дипломатије Де Вилпен одржао је у Савјету безбједности ОУН запажен говор у којем је истакао да разлике у визији Старог континента са Новим свијетом леже у оцјени значаја "меке моћи", оне нематеријалне, у чијој је бити снага идентитета, поштовање

различитих култура и религија дубоко укоријењених у свијести људи у савременом све међузависнијем свијету.

Разлике између Европљана и Американаца нису мале нити безначајне. Оне су присутне у свакодневном животу и начину размишљања обичних грађана. Европљани за Американце кажу да живе да би радили, а за себе да раде да би живјели. Оне то поткрепљују низом чињеница: почевши од просјечних шест недјеља плаћеног одмора према само двије у Америци; виши квалитет живота, од броја љекара по становнику до животног вијека и мање социјалне разлике између богатих и сиромашних. "Европски социјални модел" је суштинска супротност "америчком дивљем капитализму". "Амерички модел" заговара систем који пружа "једнаке шансе за све - уз марљивост, одлучност, креативност и знојни рад".

Битна разлика између ЕУ и САД је превасходно у томе што су САД "једна држава" а ЕУ још увијек "није држава" већ интеграциона групација са све више елемената државности, који су посебно наглашени у доношењу "Европског устава" крајем новембра 2004. године. Доношење овог устава је истовремено својеврсно трасирање транснационалне глобалне свијести о јединству Европе.

У сваком случају просперитет САД и ЕУ (Европе) не може се темељити на супротностима већ на сарадњи. Међутим, "јако америчко вођство" само по себи искључује равноправну сарадњу и намеће доминацију са свим штетним посљедицама за ЕУ (Европу).

Професор Милан Шаховић сматра "да се не може рачунати на неке промјене у односу на заједнички евроатлански приступ сарадњи САД и ЕУ и улози НАТО у догледном периоду времена. То је реалност од које се не може побјећи без обзира на негативне посљедице којих је било, и којих ће неизбежно бити, уколико се политика ових сила формира и спроводи не водећи рачуна о интересима свих заинтересованих страна сукоба у којима оне интервенишу. И што је још важније, самосвјесне своје снаге, дјелују занемарујући и вршећи повреде основних принципа и правила савременог међународног права заснованог на повељи УН".²

Односи између ЕУ и САД у будућности биће све сложенији. Садашњи односи "неопходног партнерства" су уздрмани америчким ратом у Ираку, одбацивањем Кјота и Међународног кривичног суда у Хагу, неспоразуми око генетски модификоване хране као и другим трговинским споровима. Отуда се све чешће истиче да "Европа мора наћи нови језик са Америком". То значи да Европа, сада у лику ЕУ, мора бити способна да "дјелује глобално - ако жели да просперира локално". Управо донесени Устав ЕУ је снажан и одлучан корак у том правцу. Отуда, "треба се надати да ће са успјешним консолидовањем међународних односа у Европи као цјелини ЕУ бити у стању да изврши историјски задатак који у овом погледу стоји пред њом".

2.2. Трговина ЕУ и Кине као новог свјетског економско-политичког играча

Кина је након значајних политичких и економских реформи 1978. године доживјела свеукупни препород у свом развоју. Доктрина Денг Сјаопинга "једна земља два система" и успјешан "спој" тржишне конкуренције и социјалистичког система кинеских боја

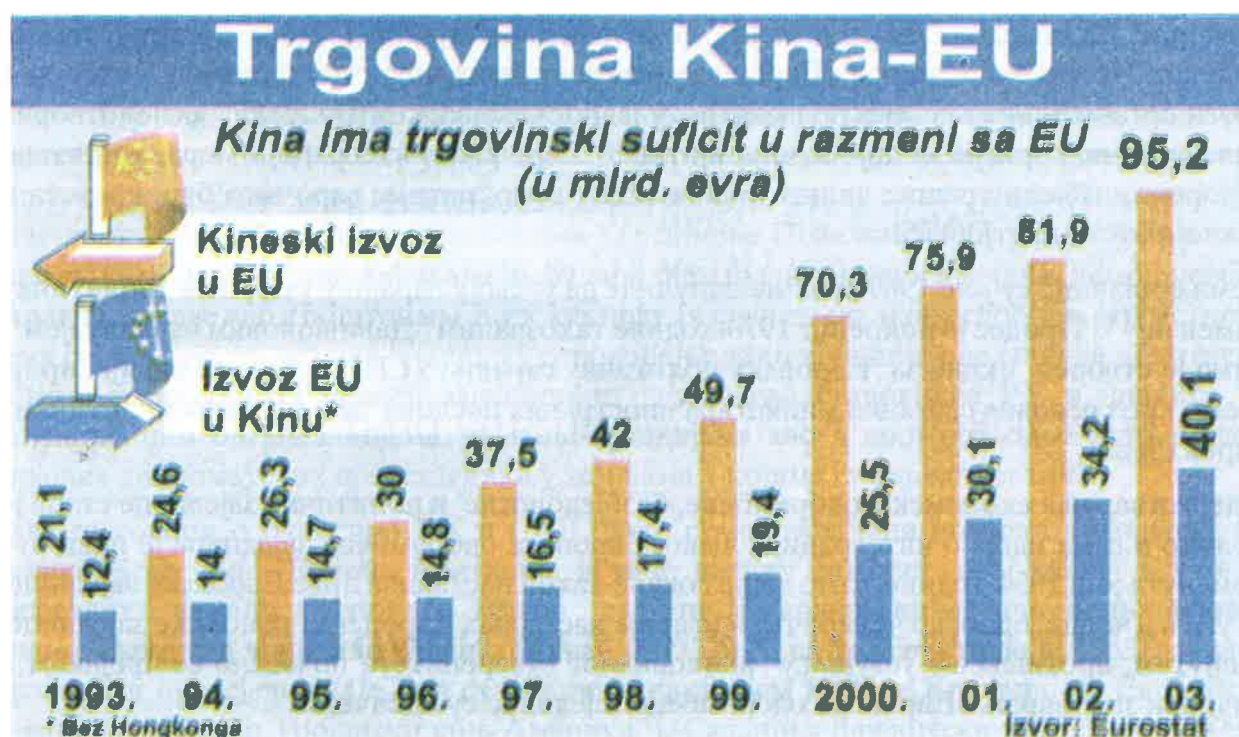
² Др Милан Шеховић: Европска унија као светска политичка сила, Београд, 2001.

учинили су да је Кина све значајнији економски и политички играч у свјетској привреди и политици. Кина је то остварила захваљујући високим стопама привредног раста од око 9,5% просјечно годишње током посљедње двије деценије. Током "азијске кризе" 90-их Кина је јачала упркос тешким условима производње и валутним поремећајима у сусједним земљама. Кинески извоз значајно је растао захваљујући великим страним улагањима, која су повећана са 3 милијарде долара у 1990. години на преко 53 милијарде долара у 2002. години. Сматра се да готово 50 % кинеског извоза долази из страних компанија, односно заједничких улагања.³

Европска унија је први по значају партнер Кине (са обимом размјене око 200 милијарди долара), знатно испред САД (100 милијарди), Кина је ЕУ други партнер, после САД.

Интересантно је запазити да Кина има перманентно значајан суфицит у размјени са земљама ЕУ, а што приказују и подаци из графикана:

Графикон 2. Илустровани преглед трговине Кине и ЕУ

Према подацима Еуростата у току посљедњих десет година (1993-2003.) Кина (без Хонг Конга) је повећала свој извоз у ЕУ за скоро пет пута (од 21,1 на 105,3 милијарди евра) а увоз за нешто мање од 3,5 пута (са 12,4 на 41,2 милијарде евра).

На годишњем самиту (седмом по реду) ЕУ - Кина (децембар 2004. године) је посебно наглашено да је међусобно стратешко партнерство постало "зрело" и "модерно", те да Кина и ЕУ "немају суштинске сукобе интереса, да дијеле иста гледишта на многа међународна питања и имају комплементарне привреде".

О односима сарадње довољно јасно говори и податак на европским универзитетима 150.000 кинеских студената.

³ Радован Ковачевић: Савремене тенденције у свјетској привреди, Београд, 2004.в

3. Европска унија - свјетска политичка сила мултиполарног свијета

Европска унија је према свом "укупном капацитету" свјетска економска, а тиме политичка суперсила савременог свијета. Процес њене економске интеграције текао је постепено, као што постепено тече и процес њене политичке интеграције. То су паралелни и међусобно повезани и међузависни процеси, који су током процеса интеграције Европе попримали одређене облике сарадње земаља чланица и Заједнице као цјелине.

Када се размишља о ЕУ као свјетској политичкој сили, онда се мисли на њену организовану "политичку димензију", односно на њену спољну политику. У оквиру Заједнице овим питањима се доста обазриво и бојажљиво приступало почевши од њеног оснивања. Тако, на примјер, Роберт Шуман помиње неопходност "минималне политичке интеграције".

"Економска интеграција", пише Шуман, "коју управо остварујемо не може се, на дуги рок, замислити без минималне политичке интеграције. То је логична, нужна допуна. Потребно је да нова Европа има демократску подлогу; да вијећа, одбори и други органи буду стављени под контролу јавног мњења, контролу која је дјелотворна али не кочи корисне акције и иницијативе. Европска интеграција мора, уопштено говорећи, избјећи грешке наших националних демократија, нарочито бирократска и технократска претјеривања".

Земље чланице су још 1969. године одлучиле да у своју сарадњу укључе и "политичку димензију". Процес је покренут 1970. године такозваним "Давињоновим извјештајем", чиме је створен оквир за Европску политичку сарадњу (ЕПЦ). Она се одвија, прије свега, кроз редовне састанке министара иностраних послова или њихових политичких директора.

Идеја стварања економске, одбрамбене, безбједоносне и политичке заједнице стара је колико и сама идеја о интеграцији. Тако, Европска одбрамбена заједница је први пут поменута још 1954. године, само двије године након настајања прве Европске заједнице за угаљ и челик, односно четири године прије настајања Европске економске заједнице. Међутим, противљење уступању националног суверенитета показало се прејаким и планови за стварање Европске одбрамбене заједнице су одбачени.

Међутим, питања безбједности се поново налазе на дневном реду прије свега као посљедица помјерања у равнотежи снага у Европи насталог након уједињења Њемачке и транзиционих процеса у бившим "социјалистичким земљама" - Централне и Источне Европе. Заједница је била врло активни учесник тих догађаја и то како разним билатералним тако и мултилатералним програмима помоћи овим земљама. На Економском самиту који је одржан у Паризу 1989. године Комисија ЕЗ је добила задатак да координира помоћ свих 24 земаља ОЕЦД која се упућује Мађарској и Пољској. Група давалаца је крштена као Г-24 док су примаоци добили акроним ПХАРЕ (скраћеница за Пољска и Мађарска - помоћ у реструктурисању привреде).

У међувремену се број прималаца ове помоћи знатно повећао и укључује Чехословачку, Југославију, Мађарску, Бугарску, а однедавно и Албанију.

Распад СССР и цијелог система у бившим социјалистичким земљама Европе довео је до квантитативно и квалитативно нове економске и политичке ситуације у свијету,

односно до нових односа и прерасподјеле односа снага. САД су постале једина свјетска суперсила у свијету. То је само по себи наметало неминовност другачијих односа између ЕУ и САД. Још прије тога, Америчке Државе су децембра 1989. године предложиле нове институционалне везе између САД и Заједнице. Овај приједлог је и конкретизован, новембра наредне године, усвајањем Декларације о односима САД - ЕЗ у којој кључни став каже: "да би оствариле своје заједничке циљеве, Европска заједница, односно њене земље чланице, са Сједињеним Америчким Државама узајамно ће се информисати и савјетовати о најважнијим питањима од заједничког интереса, са намјером да, кад год је то могуће, максимално приближе своје ставове, не угрожавајући при том своју независност. Посебно ће тежити ка ближој сарадњи у одговарајућим међународним институцијама и органима".

Професор Милан Шеховић, као посебну карактеристику ЕУ истиче да она "дјелује у свијету не само као економска сила него и све више као једна од главних политичких снага. Још једном се потврдила добро позната истина да на међународном политичком пољу економски потенцијали представљају одлучујући чинилац у борби снага".

Нормативно регулисање спољне политике текло је постепено, почевши од Римског уговора и Маастрихтског уговора па до Амстердамског уговора у којем је "веома пажљиво и у неку руку шире формулисана нормативна основа спољне политике ЕУ. Циљеви спољне политике су утврђени као: заштита основних интереса, независности и интегритета Уније (као цјелине) који треба да су у складу са начелима Повеље УН, Завршног акта из Хелсинкија и циљевима Хелсиншке Повеље ОЕБС, укључујући и оне о границама држава, унапређивање међународне сарадње, развој и јачање демократије и правне државе као и поштовање људских права и фундаменталних слобода. Инсистира се на солидарности држава чланица у спровођењу тако конципиране спољне политике и детаљно разрађују методи заједничког дјеловања становника ЕУ и чланица у међународним организацијама, на конференцијама као и координисање активности њихових дипломатских представника у земљама у којима су акредитовани".

Када се говори о односима ЕУ и САД, врло су индикативни погледи Француске и Велике Британије. Велика Британија истиче велику важност, свој значај и улогу посредника између Старог и Новог свијета, а Француска истиче неминовност јачања Европске уније као баланса моћи САД. Треба се подсјетити да је 1963. године француски предсједник Де Гол ставио вето на пријем Велике Британије у Европску заједницу ("она је Тројански коњ Америке"). Садашњи француски предсједник Жак Ширак оцјењује да се не ради о различитој француској и британској визији Европе, нити о томе да се Европа интегрише против САД, већ да ЕУ иде брже напријед. "Ми крећемо, неизбежно, и према мултиполарном свијету", рекао је он.

Литература

1. Др Милан Шеховић: Европска унија као светска политичка сила, Београд, 2001.
2. Милутин Јањевић: Трећи стуб Европске уније, Београд, 2003.
3. В.Г. Шемјатенков: Европејскоја интеграција, Москва, 2003.
4. Др Предраг Јовановић Гавриловић: Међународно пословно финансирање, Београд, 2004.
5. Др Радован Ковачевић: Савремене тенденције у светској привреди, Београд, 2004.
6. Мирослав Н. Јовановић: Европска економска интеграција, Економски факултет, Београд, 2004.
7. Др Душко Лопандић: Пречишћени текст Уговора о ЕУ, ЕЦПД Београд, 2004.

Summary

Modern European Union, as integration of 25 member countries, is by all factors and criteria of economic and military-politic force, truly the world superpower. During further processes of integration of Europe, in all dimensions, it will play one of the most important roles. EU is already the first trading superpower and is becoming that in all other economic areas. Political homogenization is closely following economic one. That is why EU is now more than ever the only logical historical solution of the sphinx.

Key words: integration, political homogenization, development characteristics, third world, partnership, competitive spirit, multipolar world, European Union.